

TIMBRO

OmVärlden eller OmSocialism?

– EN GRANSKNING AV SIDAS TIDNING

Fredrik Segerfeldt

TIMBRO • Februari 2013

Om författaren

FREDRIK SEGERFELDT är liberal författare och debattör. Han driver Timbros biståndsprojekt och har tidigare skrivit bland annat *Gör ingen skada – biståndets hippokratiska ed* och *Biståndets dilemman – därför minskar vår politik inte fattigdomen*. Två år i rad har OmVärlden utsett honom till landets fjärde mäktigaste biståndsdebattör.

© Författaren och Timbro 2013

Omslagsbild: Henrik Gahnström

ISBN: 978-91-7566-932-8

www.timbro.se

info@timbro.se

Innehåll

Sammanfattning • 4

Inledning • 5

Del 1: Tidningen • 6

REDAKTIONEN • 6

KRÖNIKÖRERNA • 6

KULTUR • 7

DEBATTSIDAN • 7

SYNEN PÅ NÄRINGSLIVET • 10

Del 2: Analys och diskussion • 11

UPPFYLLER OMVÄRLDEN SIDAS KRAV? • 11

SITUATIONEN I UTVECKLINGSLÄNDER
OCH UTVECKLINGENS FÖRUTSÄTTNINGAR • 11

ÖVRIG SELEKTIVITET • 13

OBEROENDE MEN INTE BALANSERAD • 15

SYNEN PÅ NÄRINGSLIVET • 16

DET MAN SKRIVER OM OCH DET MAN INTE SKRIVER OM • 18

AVSLUTANDE REFLEKTION • 19

Referenser • 20

Sammanfattning

SIDAS TIDNING OMVÄRLDEN GES UT av den vänsterinriktade Arenagruppen, tillsammans med konsultföretaget Global Reporting. Såväl chefredaktören Jesper Bengtsson som redaktionschefen Anki Wood och bokredaktören Mats Wingborg har en bakgrund i arbetarrörelsen. Det märks. Slagsidan åt vänster är tydlig. Ensidigheten och selektiviteten i urval och perspektiv är starka.

Den mest frekvent förekommande utländska krönikören är kontroversielle Jeffrey Sachs. De svenska krönikörerna är alla profilerade vänsterförfattare som Henning Mankell, Magnus Linton och Karin Alfredsson.

De böcker som diskuteras i tidningens kulturdel bekräftar genomgående en socialdemokratisk världsbild. Ett antal av de senaste årens mest centrala böcker när det gäller global utveckling och fattigdomsbekämpning nämns över huvud taget inte.

Att Sida inte ställer några krav på OmVärlden när det gäller neutralitet och balans är underligt. Bistandsmyndighetens policy anger dock att "[e]n central uppgift för Omvärlden är att bevaka och granska svenskt och internationellt utvecklingssamarbete, liksom villkoren i utvecklingsländer och globala frågor som utgör förutsättningar för utvecklingen".

Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt att tidningen ignorerar:

- det faktum att de senaste decennierna har världshistoriens utan jämförelse största och snabbaste förbättring av mänskliga levnadsvillkoren ägt rum;
- den institutionella forskning som är det dominerande vetenskapliga paradigmet när det gäller utvecklingens förutsättningar.

Synen på näringslivets roll i utveckling är genomgående skeptisk. Migration som utvecklingsverktyg ignoreras.

Möjligen är OmVärlden inte en tidskrift om global utveckling, utan om bistånd. Den påstådda hjälpen är viktigare än hur det går för dem som ska hjälpas.

Möjligen är OmVärlden inte en tidskrift för den som vill att *världen ska bli bättre*, utan för den som vill *rädda världen*.

Möjligen är OmVärlden en branschtidning snarare än en tidskrift.

Möjligen handlar Sidas tidning mer om socialism än om världen.

Inledning

SIDAS TIDNING OMVÄRLDEN ÄR ett snyggt kvalitetsmagasin som kommer åtta gånger om året. Av naturliga skäl handlar tidningen om globala utvecklingsfrågor.

Denna rapport granskar OmVärlden från nr 5 år 2010 till och med nr 7 år 2012, det vill säga de 18 nummer som i november 2012 publicerats under den nuvarande redaktionella ledningen. Granskningen utgår dels från ägarnas (Sida) policy, dels utifrån hur tidningen speglar bevakningsområdet.

Fram träder en bild av ideologisk snedvridning, selektivitet i urval och perspektiv samt ensidighet. Läsaren får inte någon god uppfattning om den globala utvecklingen eller om dess hinder och förutsättningar. Tidningen uppfyller knappast de krav som ägaren ställer på den. Det är mycket synd, för OmVärlden har stor potential.

Denna rapport består av två huvuddelar. I del 1 presenterar jag OmVärldens redaktion, krönikörer, debattartiklar, bokrecensioner, samt redogör för hur tidningen skriver om näringslivsfrågor. I del 2 följer sedan en analys och en diskussion om hur och varför tidningen har det innehåll den har.

Del 1: Tidningen

REDAKTIONEN

Sedan andra halvan av 2010 heter chefredaktören Jesper Bengtsson, tidigare mest känd som skribent på Aftonbladets (S)-märkta ledarsida. Även i OmVärlden skriver Bengtsson ledare.

Den övriga redaktionen har vuxit fram under Bengtssons ledning, och består i dag av redaktionschefen Anki Wood, även hon med en bakgrund i Socialdemokraterna, Anna Petersson från journalistnätverket Context, samt Mia Laurén (marknadsföring), Julia Björne (bildredaktör) och Johan Resele (Art Director). Under ett tag vikarierade Victoria Engstrand-Neacsu för Anki Wood.

OmVärldens redaktion

Namn	Funktion	Politisk bakgrund
Jesper Bengtsson	Chefredaktör	Ordförande i Socialdemokratiska studentförbundet, ledarskribent på Aftonbladet, chefredaktör på Sekotidningen.
Anki Wood	Redaktionschef	Pressekreterare åt utbildningsminister Carl Tham (S), återkommande uppdrag åt Palmecentret.
Anna Petersson	Reporter	Ingen identifierad.
Mia Laurén	Marknadsansvarig	Ingen identifierad. Har dock skrivit rapport åt Arena Idé om ökad "barnfattigdom" i Sverige, tillsammans med Jesper Bengtsson.
Julia Björne	Bildredaktör	Ingen identifierad.
Johan Resele	Art Director	Ingen identifierad.

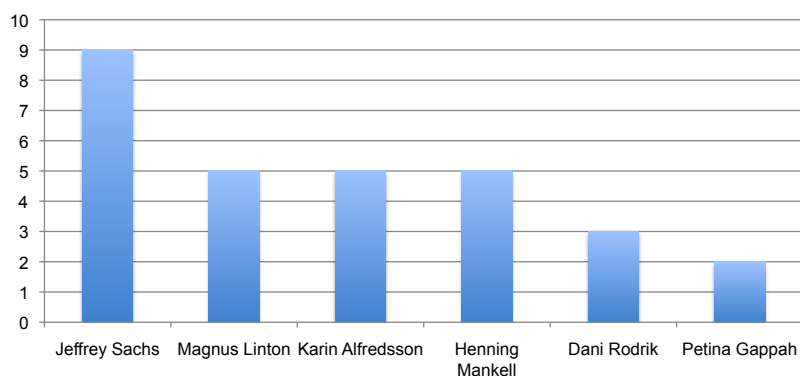
KRÖNIKÖRERNA

Även bland OmVärldens krönikörer är slagsidan till vänster tydlig. Magasinet har minst två krönikor i varje nummer, oftast en svensk och en internationell. De svenska krönikörerna är profilerade vänsterförfattare som Magnus Linton, tidigare chefredaktör för Arenagruppens tidskrift Arena, Karin Alfredsson, feministisk författare och numera ansvarig för Kooperation utan gränser i södra Afrika, och Henning Mankell, deckarförfattare med ett förflutet i diverse organisationer på yttersta vänsterkanten.

Det finns ingen svensk krönikör med perspektiv från mitten eller höger i det politiska fältet, ingen med borgerliga utgångspunkter och föga förvånande därför heller ingen med biståndskritiska perspektiv.

De utländska krönikörerna är oftast globala kändisar från forskarvärlden eller från någon tung organisation med utvecklingsinriktning. Flitigast förekommande är Jeffrey Sachs, professor i nationalekonomi vid Columbiauniversitetet och med en rad olika FN-uppdrag i bagaget. Den näst mest flitigt förekommande är Dani Rodrik, globaliseringskritisk professor i nationalekonomi vid Harvarduniversitetet.

Krönikörer och antalet krönikor nr 5 2010–7 2012*

* Endast krönikörer som förekommit fler än en gång under perioden.

KULTUR

OmVärldens kulturavdelning innehåller vanligen först en text om teater, film eller musik. Den första texten av denna typ under Bengtssons ledning handlade om Mariem Hassan, kampsångerska från Västsahara som sjunger inte minst om självständighet från Marocko, något som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet driver och som varit uppe i riksdagen under hösten 2012. Texten var författad av Anja Sahlberg, som också skriver för vänsterpublikationer som Fria Tidningen. Sedan nr 6 år 2010 står Rasmus Malm, kulturskribent med tydlig vänsterprofil, för dessa texter. Inte sällan tar de ett genusperspektiv.

Sedan kommer oftast en längre text av magasinets bokredaktör Mats Wingborg, medlem av journalistkooperativet Context. Han har en bakgrund i Socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen och har skrivit tjogvis med rapporter och böcker med ett fackligt eller socialistiskt perspektiv.¹ Det sätter prägel på såväl urval av böcker som hur dessa recenserar.

De böcker som Wingborg diskuterar bekräftar alltså genomgående en socialdemokratisk världsbild.

DEBATTSIDAN

OmVärlden har som de flesta andra liknande publikationer ett uppslag för debatt. Redaktör för den delen är ibland Jesper Bengtsson och ibland Anki Wood. De som skriver debattartiklar är ofta representanter för någon av alla de frivilligorganisationer som är engagerade i biståndet. Och ofta är budskapet att just deras organisation eller deras hjärtefråga ska få mer pengar eller uppmärksamhet. Inställningen till regeringen är i regel kritisk.

Under nuvarande ledning har OmVärlden alltså publicerat 33 debattartiklar. Biståndsindustrin står för minst 22 av dessa.

1. Se Wingborgs hemsida, <<http://www.matswingborg.nu/nyhetsfloden>>.

*Bokrecensioner i OmVärlden nr 5 år 2010 till nr 7 år 2012**

Författare	Titel	Budskap i boken och recensentens omdöme
Deborah Brautigam	The Dragon's gift	Biståndsnestorn Bertil Odén skriver en balanserad recension av en bok om Kinas roll i Afrika.
Ellen Hillbom & Erik Green	Afrika	Tummen upp åt två ekonomihistoriker som behandlar den afrikanska staten.
Leif Norrman	Leva på gränsen	Per-Ulf Nilsson (Context och f d Sida) gillar en bok om Sydafrika. Det finns hopp, fastän klass har ersatt ras.
Nils Resare	Mutor, makt och bistånd	Gudrun Renberg (Context) beundrar Resares granskning av JAS och Sydafrikaaffären.
Carl Johan Gardell	Kris i Dubai	Alla Gulfstater har inte blivit lika rika och gästarbetarna där har det "dåligt".
Chris Anderson	Free – radikalt pris	David Isaksson (Global Reporting) tilltalas av Wired-redaktörens grätistänk, och nya ekonomiska modell.
Åke Magnusson (red)	Afrika	23 afrikaner ger en icke-eurocentrisk bild av kontinenten.
Roberto Bolano	2666	Det är dåligt med ekonomiska frizoner och tillverkningsindustri i norra Mexiko.
David Grossman	To the end of the land	David Isaksson gillar en krigskritisk roman om Israel.
Sven Oskarsson & Sten Widmalm	Myt eller verklighet?	En statsvetarantologi skapar problem för den liberala utvecklingsteorin.
UNRISD	Combating poverty and inequality	Fattigdomen minskar inte längre, och det beror på bristen på socialdemokratisk politik i världen.
Gunilla Ander	Bomull – en solkig historia	Den internationella bomullshandeln är orättvis, ohållbar och illustrerar globala maktförhållanden.
Ben Crow & Suresh K Lodha	Atlas of global inequalities	Ökade inkomstskillnader utgör ett allvarligt utvecklingshinder.
Andreas Bieler & Ingemar Lindberg	Global restructuring	Fattiga länder går direkt från jordbruk till tjänster. Därför behövs andra fackliga strategier än i väst.
Flera författare	Flera böcker	Kapitalet upprätthåller det kinesiska kommunistpartiets makt. "Marx vann."
Flera författare	Flera böcker	Corporate social responsibility (CSR) är bra.
Göran Holmqvist	Perspectives on inequality and social protection	Fattiga länder behöver omfördelning och socialförsäkringar.
Läkare utan gränser	Human negotiations revealed	Bra att MSF redovisar kontakter med förtryckare. Det borde fler organisationer göra.
Anirudh Krishna	One illness away	Hur fattiga människors sjukdom förhindrar utveckling och varför välfärdsstaten är svaret.
Swedwatch	A lost revolution	Textilarbetare i Bangladesh har låga löner. En annan studie lyfter fram genusperspektivet.
Emma Mawdsley	From recipients to donors	Stora nyrika länder som Kina, Indien och Brasilien omvandlar givarlandskapet. Bra lärdom för "nord".
Flera böcker	Flera böcker	Mänskliga rättigheter har blivit en handelsvara.

* Om inte annat anges är recensenten Mats Wingborg. Det är värt att notera att övriga bokrecensenter kommer antingen från Global Reporting eller Mats Wingborgs och reportern Anna Peterssons nätverk Context.

Författare	Organisation	Budskap
Thomas Hammarberg	MR-komm Europarådet	Den förre (S)-politikern menar att svensk flyktingpolitik är inhuman.
Göran Eklöf	Aktivist i bl a SNF	Mer pengar till garantipriser för hållbar elproduktion.
P Trägårdh & R Egnell	Sida & Försvars- högskolan	Två experter på konflikt och säkerhet efterlyser mer fokus på konflikter och säkerhet i utvecklingspolitiken.
Bernt Jonsson	Missionskyrkan	En religiös försvarar religion och ideologi som drivkraft.
P Tötterman Andorff	IKFF	Carlsson och Tolgfors har fel. Utvecklingssamarbetet måste hållas rent från militära innehåll.
Lång & Gustafsson	Latinam-grupperna	Regeringen gör fel som drar in finansieringen för svenska praktikanter i "syd".
Isaac Mutasa	MDC	Oppositionell zimbabwier kräver borttagna sanktioner mot Zimbabwe.
BO Björklund	Journalist	En aktivist för romers rättigheter uppmärksammar romer.
J Eliasson m fl	Water Aid	Mer pengar till Water Aid.
F Rakar	F d Sadev	Menar att regeringen "sänkt" Sadev.
M Wolpher	Afrikagr	Frihandelsavtal försämrar försörjningsmöjligheter i Afrika.
Jens Lapidoth	Ingen uppgift	Försvarar Mohammed Yunus.
Mats Svensson	Ingen uppgift	Kritiserar kalla krigets stöd till antikommunistdespoter.
K Bolme Kühn	Läkare utan gränser	Sverige bör ställa krav på bättre kvalitet på WFP:s mat.
Jens Orback	Palmeacentret	Omfördelning är nödvändigt för att bekämpa fattigdomen.
Alf Svensson	KD	Svenskt bistånd borde agera mot könsstämpning.
Seher Yilmaz	LSU	Sida bör satsa mer på ungdomar.
G Carlsson	UD	Sveriges prioriteringar inför Busan.
Concord	Concord	NGOs prioriteringar inför Busan.
R Pettersson	WSPA	Djur bör prioriteras i katastrofbiståndet.
E Dahlin m fl	Rädda Barnen	Kräver tillsammans med två forskare mer bistånd till barn.
C Burnett-Cargill	Svenska freds	Biståndsdebatten behöver förnyas. Vi ska vara stolta!
L Appelqvist & K Löfberg	Löfbergs Lila	Löfbergs Lila satsar på certifierat kaffe.
R Hårdh	Civil rights defenders	Sverige bör ge mer stöd till civilsamhället i Makedonien.
Lejla Hastor	Socialdem	Gunilla Carlsson är dålig.
E Dahlin & T Strömberg	Rädda Barnen	Kritiserar Gunilla Carlsson.
A Sohlström	Forum Syd	Kritiserar inskränkt informationsbidrag.
Concord	Concord	PGU:n måste bli mer samstämmig.
A Craft	Swedfund	Svarar på kritiken mot Swedfund.
E Lysén & G Axelsson Nycander	Svenska kyrkan	Sverige bör satsa på mer välfärdsstat i biståndet.
A Bigsten	Göteborgs univ.	Svenskt bistånd är på fel väg.
Petri Gornitzka	Sida	Föreslår en ny biståndsform.
A Sandberg	Sadev	Orättfärdigt att lägga ned Sadev.

SYNEN PÅ NÄRINGSLEVET

OmVärlden har vanligtvis ett avsnitt med rubriken ”Business”. Här följer en uppräknings av de ”Business”-rubriker som stått med i innehållsförteckningen av respektive nummer av magasinet.

Rubriker under avdelningen ”Business”

2010

Nr 5	Bildt & Lundin Oil
	Doha for dummies
Nr 6	Afrika. Biljontillväxt väntas
	Ghana. IT på frammarsch
Nr 7	Ingen avdelning

2011

Nr 1	Guatemala. AP-fonden investerar – trots mord och hot
	Ghana. En nöt värd att knäcka
Nr 2	Afrika. Jordbruksmark – det nya guldets
	Indien. Bistånd paras med kapitalism
	Malaysia. Migrantarbetare exploateras
Nr 3	Uganda. Drömmen om ett eget mejeri (kooperativ enligt svensk modell)
Nr 4	Skatteparadis. De breder ut sig över Afrika
	Tanzania. Idol för småföretagare
Nr 5	Den informella ekonomin. Hinder eller möjlighet för utveckling?
Nr 6	Afrikas börser. Står stadigt när väst sjunker
	Malawi. Sjunkande tobakspriser slår hårt
Nr 7	Chile. Vin med gott samvete
	Stora frågor i litet format. Apparna som kan förändra världen
Nr 8	Blodsdiamanter. EU vill inte spåra konfliktmineraler
	Utvärderingar. Satsa bara pengar på det som fungerar

2012

Nr 1	Skatter. Ökade skatteintäkter minskar biståndsbehov
	Kina. Världens mest framgångsrika affärskvinnor
Nr 2	Ghana. När oljan kom till stan
Nr 3	Palestina. Unga IT-entreprenörer med luft under vingarna
Nr 4	Vietnam. Ekologiska produkter slår sig in på marknaden
Nr 5	Fattigdom som affärsidé. Unga entreprenörer skolas i socialt företagande
Nr 6	CFA-francen. Ett exempel på fransk kvardröjande kolonialism
	Malawi. Kinesiska butiker tvingas stänga
Nr 7	Ingen avdelning

Texterna handlar sällan om vanligt företagande och dess betydelse för utveckling. I stället är problematiserandet av företeelsen legio. Inga texter driver frågan om förbättrat företagsklimat i fattiga länder.

Del 2: Analys och diskussion

ÅR 2010 GENOMFÖRDE SIDA en upphandling av OmVärlden som vanns av Arenagruppen tillsammans med konsultföretaget Global Reporting. Det föranledde en del kritik, dels när det gäller förhållandet till Sida, dels när det gäller Arenagruppens ideologiska och partipolitiska profil.

När det gäller relationen till Sida var det två aspekter som kritiserades. Det handlade dels om att Global Reporting har omfattande konsultuppdrag åt Sida, vilket reste frågor om möjligheten att självständigt granska myndigheten kritiskt. Och det handlade dels om att Sidas presschef Anette Widholm Bolme är gift med Petter Bolme på Global Reporting.

Arenagruppen är en vänsterinriktad opinionsbildningsorganisation med starka band till arbetarrörelsen. Chefen för Arenagruppen är Håkan Bengtsson (S), chefen för Arena Idé är Boa Ruthström (S), chefen för Dagens Arena är Eric Sundström (S) och en av Magasinet Arenas två chefredaktörer är Mikael Feldbaum (S). Arenagruppen får flera miljoner kronor av LO och dess medlemsförbund. Det är alltså som att Timbro skulle fått uppdraget, fast tvärtom.

Det innebär också att den bakomliggande organisationen, chefredaktören, redaktionschefen, de inhemska krönikörerna och bokredaktören alla är uttalat vänster.

UPPFYLLER OMVÄRLDEN SIDAS KRAV?

Rent formellt heter det att Sida *ställer OmVärlden till förfogande* och att magasinet är *redaktionellt oberoende* från myndigheten. Det innebär att Sida finansierar tidningen, men att myndigheten eller dess personal inte får ha synpunkter på innehållet. Trots det innehåller Sidas styrdokument detaljerade krav på hur tidningen ska se ut, vilka avdelningar som ska finnas, vad kulturavdelningen ska innehålla, vad som ska diskuteras på debattsidorna och vilken sorts krönikörer magasinet ska ha.

Låt oss utgå från de olika dokument som styr OmVärlden för att se hur väl tidningen uppfyller de villkor som ställs där.

SITUATIONEN I UTVECKLINGSLÄNDER OCH UTVECKLINGENS FÖRUTSÄTTNINGAR

Sidas ägarpolicy utgår från det uppdrag som myndigheten har från regeringen "att arbeta för att allmänheten i Sverige har god kunskap om situationen i utvecklingsländer, svenskt bistånd och dess resultat samt frågor som rör utvecklingens drivkrafter i utvecklingsländer".² Policyn anger vidare att "[e]n central uppgift för OmVärlden är att bevaka och granska svenskt och internationellt utvecklingssamarbete, liksom vill-

2. Sida (2009a), sid 1.

koren i utvecklingsländer och globala frågor som utgör förutsättningar för utvecklingen”.³

Mot den bakgrunden är det anmärkningsvärt att tidningen ignorerar:

- det faktum att de senaste decennierna har världshistoriens utan jämförelse största och snabbaste förbättring av mänskliga levnadsvillkoren ägt rum;
- den institutionella forskning som är det dominerande vetenskapliga paradigmet när det gäller utvecklingens förutsättningar.

Man kan tycka att en tidning som har en regerings och en myndighets uppdrag att ge den svenska allmänheten ”god kunskap om situationen i utvecklingsländer” skulle uppmärksamma att såväl den extrema fattigdomen som spädbarnsdödligheten har mer än halverats sedan 1980 och att vi lever i snitt 17 år längre än 1960. Men trots att varje nummer har ett tema har inget av de 18 senaste numren av OmVärlden haft dessa förbättringar som tema. Inte heller har det genomsytrat rapportering eller debatt.

Att Sidas tidning underlåter att uppmärksamma något som är alldeles centralt för det som magasinet handlar om kan ha flera orsaker. Två av dem kan vara ideologi respektive intresse.

En av de mest centrala ideologiska konfliktytorna när det gäller den globala utvecklingen handlar om huruvida världen blir bättre eller sämre. Här står liberaler ofta mot socialister. Liberaler tenderar att ha en utvecklingsoptimistisk syn, medan socialister brukar ha en utvecklingspessimistisk syn. Det kan alltså vara så att redaktionens socialistiska grundsyn får dem att förbise framstegen.

Det kan också bero på biståndsindustrins egenintresse. Om man beskriver de senaste decenniernas framgångsrika globala utveckling när det gäller mänsklig utveckling ur ett positivt och optimistiskt perspektiv minskar behovet av ytterligare politiska insatser – oftast bistånd – för att stimulera utvecklingen. Därför har biståndsindustrin starka incitament att fortsätta beskriva utvecklingen ur ett pessimistiskt perspektiv. Denna attityd kan ha sipprat in till OmVärldens redaktion.

När det gäller *utvecklingens förutsättningar och drivkrafter* har forskningen det senaste decenniet eller så dominerats av det institutionella perspektivet. Huruvida de formella och informella spelregler – institutioner – som styr människors beteende skapar utvecklingsvänliga drivkrafter eller inte är det som avgör om länder utvecklas eller inte. Mest avgörande är statens beteende. Fattiga länder är fattiga för att deras eliter tjänar på det.⁴ Som Kofi Annan uttrycker det i sin självbiografi:

3. Ibid.

4. Se exempelvis Acemoglu & Robinson (2012).

Afrikas problem har emellertid alltid berott på brist på institutioner: brist på de institutionella resurser som behövs för att man ska kunna hantera kontinentens komplicerade politiska, sociala och ekonomiska frågor. Ansvarslösa, personifierade styrelseskick där medborgarna inte kan utkräva ansvar av någon är sådana institutioners fiender.⁵

Om detta – staten som utvecklingens främsta hinder – har OmVärlden inte skrivit mycket. Inget av magasinets senaste 18 nummer har haft institutioner som tema. Precis som när det gäller stora delar av utvecklingsetablissemangen i övrigt får man intrycket att OmVärlden ställer sig vid sidan om den internationella intellektuella och vetenskapliga diskussionen om utvecklingen och dess förutsättningar, och skapar en egen parallell verklighet.

I en värld där verksamheten till allra största delen är skattefinansierad – som i biståndsindustrin – kan det vara svårt att inse eller ta till sig tanken att staten kan utgöra ett hinder mot utveckling. Och för en tidning som produceras av människor med en så utpräglad vänsterprofil är det naturligtvis ännu svårare.

Sammanfattningsvis kan man alltså inte säga att OmVärlden har uppfyllt sitt uppdrag om att ge allmänheten i Sverige kunskap om *situationen i utvecklingsländer* eller om *utvecklingens förutsättningar och drivkrafter*.

ÖVRIG SELEKTIVITET

Att OmVärlden förbiser utvecklingens framsteg och dess villkor och förutsättningar är två uttryck för selektivitet och ensidighet. Det finns flera sådana.

Ett annat exempel är tidningens krönikörer. Dessa används för att ge en bild av världen och av den internationella forskningen och debatten. Urvalet av krönikörer gör att bilden blir snedvriden.

Det senaste decenniet har den i OmVärlden mest flitigt förekommande internationella krönikören Jeffrey Sachs varit inblandad i en omfattande debatt med en annan professor i nationalekonomi, nämligen William Easterly vid New York-universitetet. De två anses i allmänhet utgöra de mest framträdande representanterna för de bistånds-entusiastiska respektive biståndskritiska lägren. Det är få böcker eller längre artiklar om globala utvecklingsfrågor i allmänhet och bistånd i synnerhet som inte tar upp dessa två och deras debatt.

När OmVärlden ger en framträdande plattform åt enbart en av dessa debattörer kan man knappast hävda att tidningen bidrar till att ge den svenska allmänheten god kunskap om svenskt bistånd och dess resultat. I stället presenterar tidningen enbart en sida i en omfattande vetenskaplig och offentlig debatt.

5. Annan (2012), sid 165.

Detsamma gäller synen på globaliseringen och Dani Rodrik. Globaliseringen är en av de globala frågor med starkt utvecklingsperspektiv som diskuterats mest de senaste 15 åren, även om uppmärksamheten varit mindre sedan finanskrisen. Tillsammans med Joseph Stiglitz är Rodrik den mest uppmärksammade globaliseringskritiska nationalekonomen. Ändå väljer OmVärlden att låta Rodrik vara den näst mest frekvent förekommande utländska krönikören, utan att en enda gång låta en globaliseringspositiv ekonomiprofessor få skriva krönikor på temat. En enda forskare som är uttalat positiv till globaliseringen har fått skriva en enda gång, men då i ett annat ämne. Det var när Jagdish Bhagwati, som är registrerad demokrat i USA, hade en krönika om det självklara i behovet av ekonomisk tillväxt för minskad fattigdom.

Ytterligare ett exempel på selektivitet är urvalet av böcker som recenserar i magasinets kulturdela. Som vi såg i genomgången ovan tenderar dessa att utgå från och förstärka en socialistisk världsbild. Med detta snäva och ideologiska urval lyckas Wingborg och övriga sätta en bild av den internationella utvecklingsdebatten som är långt ifrån mittfåran, men som bekräftar det perspektiv som råder i svensk biståndsindustri.

Det är en sak. Lika viktigt är vilka böcker som inte diskuteras. Tre av de senaste årens mest omdiskuterade och inflytelserika böcker när det gäller fattigdom och global utveckling är Daron Acemoglus och James A Robinsons *Why nations fail* (2012), Michael Spences *The next convergence* (2011) och Robert Guest's *Borderless economics* (2011). Ingen av dessa böcker har uppmärksamats av bokredaktören Wingborg. Inte heller har de tagits upp i sektionen med kortare bokanmälningar.

Why nations fail beskriver världshistorien ur ett institutionellt utvecklingsperspektiv och förklarar på basis av den senaste nationalekonomiska och statsvetenskapliga utvecklingsforskningen hur länders politiska och ekonomiska institutioner avgör om länder utvecklas eller inte. Det är årets mest uppmärksammade och omdiskuterade bok när det gäller utveckling, och den har recenserats i de flesta stora internationella tidningar och magasin, av storheter som Jeffrey Sachs, William Easterly, Francis Fukuyama, Paul Collier och Jared Diamond.

Michael Spence är nobelpristagare i ekonomi och ledde den stora internationella Commission on Growth and Development, initierad av Världsbanken och med bland andra förra biståndsministern Carin Jämtin (S), UNDP-chefen Kemal Dervis, USA:s förre finansminister Robert Rubin samt Mexikos förre president Ernesto Zedillo som medlemmar. *The next convergence* är ett populärvetenskapligt verk som bygger vidare på de rapporter som denna kommission publicerade. Spence hävdar i boken att omkring 250 år av ökade globala ekonomiska klyftor nu har brutits, och att vi går mot minskade klyftor, konvergens i stället för divergens. Vi står enligt Spence mitt i en global "inclusiveness revolution".

Robert Guest är chef för näringslivsredaktionen på den ansedda tidskriften *The Economist*. Hans *Borderless economics* beskriver hur ökad

global migration förändrar världen och hur in- och utvandring är det utan jämförelse viktigaste utvecklingsverktyget, långt viktigare än bistånd. Också denna bok har blivit recenserad i ledande internationella media.

Det finns också andra böcker som borde vara centrala för biståndsindustrin, som inte har recenserats, diskuterats eller ens nämnts. Några exempel är Peter Gills *Famine & foreigners – Ethiopia since Live Aid* (2010), Richard Dowdens *Afrika – framtidens kontinent* (2010) samt Greg Mills *Why Africa is poor* (2010).

Det finns även en annan kategori böcker som hade kunnat förtjäna några rader. Såväl SVT:s Babel som Timbro har uppmärksammat trenden med skönlitterära böcker som utspelar sig i en biståndsmiljö, inte sällan med ett kritiskt perspektiv.⁶ Det handlar om Stefan Helgessons *Leve fortsättarna* (2010), Jakob Ejersbos *Liberty* (2012), Gunnar Ardelius *Friheten förde oss hit* (2012), Magnus Zaars *Den nakna ambassadören* (2011), samt Helena Thorfinns *Innan floden tar oss* (2012). Den enda av dessa böcker som tagits upp i OmVärlden är Thorfinns.⁷ Hon är före detta Sidaanställd och har varit mycket kritisk mot Gunilla Carlsson i TV. Hennes bok är också den mest biståndsentusiastiska av ovanstående romaner.

Gemensamt för de flesta av ovan nämnda böcker är att de beskriver den inhemska politiska logiken i fattiga länder som centrala utvecklingshinder, vilket är något som varken passar in i en marxistisk världsbild eller lämnar särskilt mycket utrymme för ett lyckat bistånd. Det kan vara skäl till att de ignoreras.

OBEROENDE MEN INTE BALANSERAD

Att det varken i ägarpolicyn, uppdragsbeskrivningen eller konsultavtalet med Arenagruppen och Global Reporting ställs några krav på saktighet, neutralitet eller balans får anses anmärkningsvärt. Som framgått hittills är det ett allvarligt problem för tidningen. Tidningen är oberoende, men inte särskilt balanserad.

Även om Sida inte ställer några krav på opartiskhet och balans anger dock myndighetens ägarpolicy att tidningen ”inte [ska] driva någon egen ståndpunkt i debatten”. Det är en policy som det är mycket svårt att anse att magasinet under nuvarande ledning uppfyller. Tidningen innehåller ledare där chefredaktören uttrycker ståndpunkter, urvalet av böcker ligger långt ifrån den internationella utvecklingsforskningens och debattens mittfåra och valet av krönikörer har stark slagsida åt vänster.

6. Babels första program med Jessica Gedin som programledare, sändt i januari 2012, hade biståndslitteratur som ett av temana. Timbro ordnade i augusti 2012 ett seminarium på samma tema.

7. Helgessons *Leve fortsättarna* kom ut i januari 2010, innan den nuvarande redaktionen hade tagit över OmVärlden.

Också när det gäller debattartiklarna går urvalet att ifrågasätta. Vi såg ovan att de i mycket liten utsträckning handlar om någon intellektuellt öppen diskussion om utveckling i bredare bemärkelse. I stället dominerar texter om att den egna organisationen/sakfrågan ska få mer pengar/uppmärksamhet, kryddat med kritik mot regeringen.

Det är tråkigt att en tidning som påstår sig handla om global utveckling nästan bara för en debatt om bistånd, något de flesta experter, vare sig de är entusiastiskt eller kritiskt inställda, håller med om är en bisak i den globala utvecklingen. I stället är det andra faktorer som avgör om ett land utvecklas eller inte.

Detta är möjligen endast en spegling av bistandsdebatten. Och det är mycket möjligt att tidningen inte får in artiklar från så många andra. Men en redaktör har ofta möjlighet att forma en debattsida genom att tacka ja eller nej till texter, beställa artiklar, att uppmana skribenter med intressant kunskap eller fräscha vinklar på aktuella frågor att skriva texter.

Enligt Sidas beskrivning av OmVärldens uppdrag ställs magasinet ”till förfogande av Sida för att bevaka och granska svenskt och internationellt utvecklingssamarbete och för att vara en arena för debatt om utveckling”.⁸ Enligt bistandsmyndigheten ska magasinets debatt alltså handla om utveckling, inte om bistånd. Det är ett villkor som OmVärlden knappast kan anses uppfylla.

SYNEN PÅ NÄRINGSLIVET

Allra tydligast är slagsidan möjligen när det gäller synen på näringslivet. Därför får denna fråga en egen rubrik i denna rapport. En av de viktigaste faktorerna bakom den omfattande minskningen av världsfattigdomen vi sett de senaste decennierna är spridningen av marknads ekonomi, världshandel och utländska direktinvesteringar i fattiga länder. Företeelsen företagande har stått i centrum.

Som Kofi Annan beklagar sig i sin självbiografi över bristen på frihet i afrikanska stater, inklusive för näringslivet:

*Fri företagsamhet, stöttad av fria samhällen och tillsyns- och rättssystem som är oberoende av ledarens nycker – en avgörande faktor för en utveckling som får drivkraft av den privata sektorn – är otänkbar. Här ligger förklaringen till att jag länge betraktat Afrikas problem som starkt sammanflätade. Kupper, vanskötta ekonomier, hårdhänta regimer, ständiga kränkningar av mänskliga rättigheter och underutveckling förstärker alla varandra.*⁹

Detta konstaterande antyder att någon som brinner för global utveck-

8. Sida (2009b), sid 2.

9. Annan (2012), sid 165.

ling borde lyfta fram fri företagsamhet som något positivt. OmVärlden gör tvärtom.

Vi såg ovan hur magasinets texter genomgående ifrågasätter och kritiserar företeelsen ur ett vänsterperspektiv. Underrubriken till avdelningen "Business" lyder "Världsekonomi, företagande och socialt ansvar". Den skulle i stället kunna lyda: "Så får vi fler utländska direktinvesteringar till fattiga länder", "Så får vi ett bättre företagsklimat i fattiga länder" eller "Så river vi fler handelshinder".

OmVärldens förhållande till näringslivet i utvecklingssammanhang illustrerar ett vanligt förekommande problem när det gäller företag och media. En blandning av å ena sidan nyheter om företag och branscher som rapporteras neutralt och, å den andra, kritik mot företag, branscher och företeelsen marknadsekonomi ses tillsammans som något neutralt och balanserat. Att rapportera om en vanlig företagsnyhet måste vägas upp med kritik av företeelsen företagsamhet, för att man inte ska uppfattas som att man tar ställning. Det är skevt.

Att rapportera om att ett företag eller en viss bransch går upp eller ner är inget ställningstagande. Det är neutralt. För att ge balans och neutralitet borde en kritisk beskrivning av företeelserna företag eller kapitalism därför vägas upp med kritik av bristen på fri företagsamhet, kritik mot för många regleringar och för mycket stat.

Det gäller särskilt i utvecklingssammanhang, där frånvaron av väl fungerande marknader är ett stort problem. OmVärlden är dock helt fri från texter om exempelvis varför de afrikanska länderna hamnar så långt ner på Världsbankens Doing Business-index eller om de positiva effekterna av utländska direktinvesteringar. Grundinställningen till företagande är misstänksam och företeelsen betraktas som något som måste styras politiskt för att få utvecklingseffekter.

Ett vanligt problem i det svenska utvecklingsetablissemangen är att utveckling inte tydligt definieras och att begreppet i stället tenderar att förstås som "bli mer som Sverige". Det behöver inte vara fel. Sverige är ett av världens allra mest utvecklade länder.

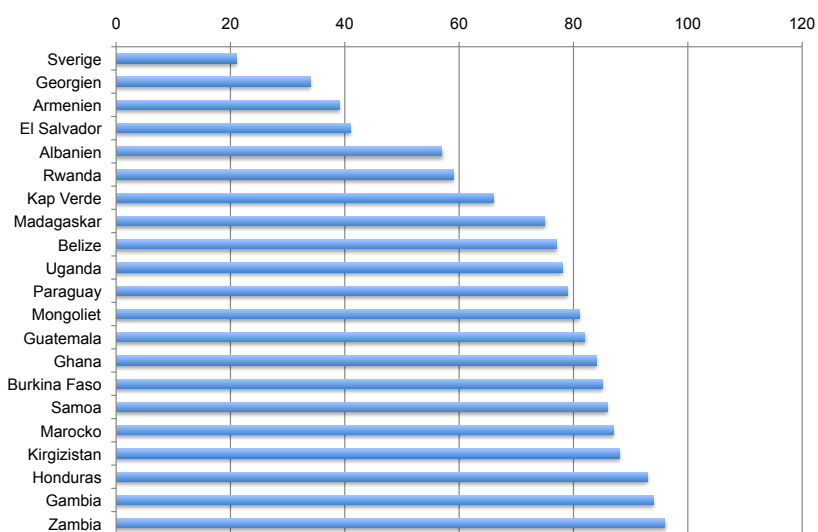
Men precis som i biståndsindustrin i allmänhet är det bara vissa aspekter av det som skiljer Sverige från fattiga länder som tas upp i OmVärlden. Mycket av det mest centrala ignoreras, som det faktum att Sverige åtnjuter långt mer ekonomisk frihet än alla fattiga länder.¹⁰

Den amerikanska tankesmedjan Heritage Foundation publicerar tillsammans med tidningen Wall Street Journal varje år ett Index of Economic Freedom, som mäter graden av ekonomisk frihet i nästan världens alla länder.¹¹ Länderna rankas sedan i ordning; ju friare, desto högre placering. I grafen nedan återges placeringen för Sverige samt de 20 fattiga länder som enligt indexet är ekonomiskt friast.

10. Ett "fattigt land" är här sådana som enligt Världsbanken har låg eller lägre medelinkomst.

11. Precis som de flesta internationella jämförande index är Index of Economic Freedom sammansatt av en rad delindex. I det här fallet handlar det om makroekonomisk stabilitet, graden av fria marknader, regleringar etc.

Ekonomisk frihet i 21 länder

Källa: Index of Economic Freedom. Sverige samt de 20 bäst rankade länderna i Världsbankens kategorier "låg inkomst" samt "låg medelinkomst".

Det finns därutöver ett 70-tal fattiga länder som är ännu mindre ekonomiskt fria än dessa. Det innebär att Sverige är mer kapitalistiskt än de mest marknadsinriktade fattiga länderna i världen. Om bristen på väl fungerande kapitalism i fattiga länder, särskilt i jämförelse med Sverige, har OmVärlden inte skrivit mycket.

DET MAN SKRIVER OM OCH DET MAN INTE SKRIVER OM

Det är väldigt svårt att sätta fingret på en stämning, en fundamental inställning till utveckling. Ett sätt att illustrera snedvridningen är därför att titta på vad det *inte* skrivs om. En effektiv metod att styra debatt och perspektiv är nämligen att ignorera hela frågeställningar, att helt enkelt strunta i det som inte passar in i världsbilden. På så sätt upprätthålls de rådande idéerna efter de intressen och ideologiska krafter som dominerar.

Avsnittet om näringslivet som utvecklingsgenerator, stycket om staten som utvecklingshinder och texten om urvalet av böcker som recenserar kan delvis ses ur det perspektivet. Ett annat exempel är frågan om migration.

En av de mest intressanta tendenserna i den internationella forskningen och debatten om globala utvecklingsfrågor är nämligen migration som utvecklingsverktyg. Det handlar inte om hur vi ska *hantera* ökade migrationsflöden, utan om hur *ökad migration* kan vara det mest kraftfulla verktyget rika länder har för att "bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor", som den officiella svenska syftesformuleringen för politiken för global utveckling lyder.

UNDP:s Human Development Reports år 2009 hade migration som tema.¹² Världsbanken har ett forskningsprogram på temat, ansedda Center for Global Development i USA likaså.¹³ Ett antal böcker, rapporter från tunga institut och forskningsartiklar på temat har kommit på engelska de senaste åren.¹⁴

Om detta, hur rika staters hinder för människors rörlighet försvårar effektiv fattigdomsbekämpning, har OmVärlden inte skrivit en enda rad de senaste tre åren.

AVSLUTANDE REFLEKTION

Möjligen är OmVärlden inte en tidskrift om global utveckling, utan om bistånd. Den påstådda hjälpen är viktigare än hur det går för dem som ska hjälpas.

Möjligen är OmVärlden inte en tidskrift för den som vill att världen ska bli bättre, utan för den som vill rädda världen. Distinktionen är central. Det senare perspektivet sätter medlet och sig själva – det vill säga biståndet och biståndsarbetarna – i centrum, medan det förra fokuserar på världen och utvecklingen.

Möjligen är OmVärlden en branschtidning snarare än en tidskrift.

Men då uppfyller magasinet inte de villkor som Sida ställer upp. I ägarpolicyen står det nämligen uttryckligen att OmVärlden inte ska vara något branschorgan för biståndsindustrin:

*Tidningen har i första hand den intresserade allmänheten som den formuleras ovan som avnämare, inte biståndsbranschen.*¹⁵

Frågan är om Sidas tidning inte handlar mer om socialism än om världen.

Till sist: denna rapport är ingen ansökan om jobb. Jag trivs bra med de uppdrag jag har. Men är det inte underligt att OmVärlden, som två år i rad har utsett undertecknad till Sveriges fjärde mest inflytelserika biståndsdebattör, inte en enda gång under nuvarande ledning har bett mig skriva något i tidningen? Trots att jag försörjer mig som frilansskribent, med fokus på utvecklingsfrågor.

12. <<http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/>>.

13. En inflytelserik publikation är Världsbanken (2006).

14. För böcker se Lucas (2005), Pritchett (2006), Guest (2011) samt Goldin, Cameron & Balarajan (2011). För vetenskapliga artiklar se Hanson (2009) samt Clemens (2011).

15. Sida (2009a), sid 2.

Referenser

- Acemoglu, Daron & Robinson, James A (2012), *Why nations fail : the origins of power, prosperity, and poverty*. New York: Crown Publishers.
- Annan, Kofi (2012), *Interventioner : ett liv i FN:s tjänst*. Stockholm: Bonnier.
- Ardelius, Gunnar (2012), *Friheten förde oss hit*. Stockholm: Norstedt.
- Clemens, Michael A (2011), Economics and emigration : trillion-dollar bills on the sidewalk?. *Journal of Economic Perspectives*, sommar, 35(3):83–106.
- Ejersbo, Jakob (2012), *Liberty*. Stockholm: Bonnier.
- Global Commission on International Migration (2005), *Migration in an interconnected world : new directions for action*. Report. Genève: Global Commission on International Migration.
- Goldin, Ian, Cameron, Geoffrey & Balarajan, Meera (2011), *Exceptional people : how migration shaped our world and will define our future*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Guest, Robert (2011), *Borderless economics : Chinese sea turtles, Indian fridges and the new fruits of global capitalism*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Hanson, Gordon H (2009), The economic consequences of the international migration of labor. *Annual Review of Economics*, Annual Reviews, 1:179–208.
- Helgesson, Stefan (2010), *Leve fortsättarna*. Stockholm: Atlas.
- Håstad, Disa (2010), *Frihetens frestelser*. Stockholm: Bonnier.
- Lucas, Robert (2005), *International migration and economic development : lessons from low-income countries*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Pritchett, Lant (2006), *Let their people come : breaking the gridlock on global labor mobility*. Washington, DC: Center for Global Development.
- Sida (2009a), *Ägarpolicy för tidningen Omvärlden*. Promemoria, 21 december. Utlämnad per mejl av Sidas informationschef, Joakim Beijmo.
- Sida (2009b), *Bilaga B uppdragsbeskrivning – Omvärlden*. Utlämnad per mejl av Sidas informationschef, Joakim Beijmo.
- Thorfinn, Helena (2012), *Innan floden tar oss*. Stockholm: Norstedt.
- UNDP (2009), *Human Development Report 2009*. New York: United Nations Development Program.
- Världsbanken (2006), *Global economic prospects : economic implications of remittances and migration*. Washington, DC: Världsbanken.
- Zaar, Magnus (2011), *Den nakna ambassadören*. Stockholm: Telegram.